

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «МЕДВІДЬ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF MEDVID v. UKRAINE)**

(Заява № 7453/23)

РІШЕННЯ

*У цю версію тексту було внесено зміни 07 листопада 2024 року
відповідно до Правила 81 Регламенту Суду*

Ст. 3 (матеріальний аспект) • Нелюдське або таке, що принижує гідність, покарання • Чітка та реалістична перспектива скорочення покарання у виді довічного позбавлення волі у результаті повноцінного функціонування нового механізму умовно-дострокового звільнення • Запроваджений законодавчою реформою новий механізм надав засудженим до довічного позбавлення волі можливість подавати після відбуття п'ятнадцяти років довічного ув'язнення волі клопотання про заміну покарання у виді довічного позбавлення волі на покарання у виді позбавлення волі на певний строк, який також підлягає скороченню • Новий механізм надав заявнику реалістичну можливість перегляду покарання у виді довічного позбавлення волі у конкретно визначені строки згідно з чіткими умовами відповідно до ст. 3 Конвенції • Реформована система дозволила уніфікувати підхід до оцінки реабілітації та виправлення засуджених • Остаточне рішення про доцільність застосування більш м'якого покарання щодо засуджених до довічного позбавлення волі ухвалюється національними судами за участю засуджених та їхнього захисника • Не залишається поза увагою потреба у безперервній реабілітації засуджених до довічного позбавлення волі навіть після заміни покарання у виді довічного позбавлення волі на покарання у виді позбавлення волі на

певний строк • Реформована система ефективна в теорії та на практиці
• Ситуація невизначеності за відсутності будь-якої чіткої та реалістичної перспективи дострокового звільнення у період між датою ухвалення остаточного вироку про довічне позбавлення волі та датою, коли новий механізм умовно-дострокового звільнення почав повністю функціонувати у супереччя ст. 3 Конвенції

Підготовлено Секретаріатом. Не є обов'язковим для Суду.

СТРАСБУРГ

10 жовтня 2024 року

ОСТАТОЧНЕ
17.03.2025

Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції. Його текст може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Медвідь проти України»

Європейський суд з прав людини (П'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Маттіас Гуйомар (*Mattias Guyomar*), Голова,
Ладо Чантурія (*Lado Chanturia*),
Стефані Моро-Вікстром (*Stéphanie Mourou-Vikström*),
Марія Елосегі (*María Elósegui*),
Микола Гнатовський (*Mykola Gnatovskyi*),
Стефан Пізані (*Stéphane Pisani*),

Уна Ні Райферті (*Una Ní Raifeartaigh*), судді,
та Віктор Соловейчик (*Victor Soloveytschik*), Секретар секції,
з огляду на:

заяву (№ 7453/23), яку 26 січня 2023 року подав до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) громадянин України, пан Максим Миколайович Медвідь (далі – заявник);

рішення повідомити про заяву Уряд України (далі – Уряд);

зауваження сторін;

після обговорення за зачиненими дверима 10 вересня 2024 року
постановляє таке рішення, що було ухвалено у той день:

ВСТУП

1. Заява стосується запровадження можливості скорочення обраного в Україні покарання у виді довічного позбавлення волі та відповідності такого скорочення вимогам статті 3 Конвенції.

ФАКТИ

2. Заявник народився у 1984 році і перебуває під вартою в Роменській виправній колонії № 56, с. Перехрестівка, Сумська область, Україна. Йому була надана правова допомога і його представляли юристи – пани М. Тарахкало, Г. де Сюремен, В. Мельничук та пані А. Козьменко.

3. Уряд представляла його Уповноважений, пані М. Сокоренко з Міністерства юстиції.

4. Факти справи можуть бути узагальнені таким чином.

5. 18 червня 2003 року Апеляційний суд Київської області визнав заявника винним у вчиненні подвійного вбивства, скоєного у грудні 2002 року, та обрав йому покарання у виді довічного позбавлення волі. 02 жовтня 2003 року Верховний Суд України залишив цей вирок без змін.

6. У період з 2014 до 2019 роки заявник марно подавав декілька клопотань до національних судів про заміну його покарання у виді

довічного позбавлення волі на покарання у виді позбавлення волі на строк п'ятнадцять років.

7. У лютому 2021 року заявник подав клопотання про умовно-дострокове звільнення. Суди двох інстанцій, 15 квітня 2021 року та 16 листопада 2022 року відповідно відмовляли у задоволенні цього клопотання у зв'язку з відсутністю законних підстав для цього.

8. 01 грудня 2022 року в Роменській виправній колонії була скликана комісія для визначення ступеня виправлення заявника; вона дійшла висновку, що заявник не відповідав вимогам для подання клопотання про заміну його покарання у виді довічного позбавлення волі на покарання у виді позбавлення волі на певний строк. Згідно з твердженнями Уряду заявнику був наданий висновок комісії до 31 грудня 2022 року, тоді як заявник стверджував, що він отримав повний текст висновку комісії лише у середині серпня 2023 року.

ВІДПОВІДНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ТА ПРАКТИКА

I. СТАН НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРАКТИКИ ДО ВНЕСЕННЯ ЗМІН 18 ЖОВТНЯ 2022 РОКУ

A. Кримінальний кодекс України 2001 року

9. 05 квітня 2001 року Верховна Рада України прийняла новий Кримінальний кодекс України, який набрав чинності 01 вересня 2001 року. Відповідні положення кодексу в початковій редакції передбачали:

Стаття 81

Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання

«1. До осіб, що відбувають покарання у виді виправних робіт, службових обмежень для військовослужбовців, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або позбавлення волі [на певний строк], може бути застосоване умовно-дострокове звільнення від відбування покарання...

2. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання може бути застосоване, якщо засуджений сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів своє виправлення ...»

Стаття 82

Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким

«1. Особам, що відбувають покарання у виді обмеження або позбавлення волі, невідбута частина покарання може бути замінена судом більш м'яким покаранням ...»

В. Рішення Конституційного Суду України від 16 вересня 2021 року про перегляд вироку особи, караній на довічне позбавлення волі

10. Посилаючись, *inter alia*, на практику Суду, Конституційний Суд України визнав частину першу статті 81 і частину першу статті 82 Кримінального кодексу України (див. пункт 9) неконституційними, оскільки вони не були застосовні до осіб, яких було засуджено до відбування покарання у виді довічного позбавлення волі. У рішенні суд, зокрема, зазначив, що під час внесення змін до відповідного законодавства стосовно можливості заміни покарання у виді довічного позбавлення волі більш м'яким покаранням або умовно-достроковим звільненням слід було враховувати, що заміна покарання у виді довічного позбавлення волі на покарання у виді позбавлення волі на певний строк не мала бути передумовою для умовно-дострокового звільнення.

С. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 08 липня 2020 року у справі № 1-42/2004

11. У 2019 році Суд встановив порушення статті 3 Конвенції в рішенні у справі «Петухов проти України (№ 2)» (*Petukhov v. Ukraine* (no. 2)), заява № 41216/13, від 12 березня 2019 року) у зв'язку з наданою пану Петухову недостатньою медичною допомогою і неможливістю скоротити його покарання у виді довічного позбавлення волі. Пан Петухов подав заяву про перегляд його справи у Верховному Суді на підставі рішення Суду. Велика Палата Верховного Суду залишила його заяву без задоволення. Зокрема, стосовно неможливості скоротити його покарання у виді довічного позбавлення волі Велика Палата Верховного Суду послалася на висновки Суду за статтею 46 Конвенції (а саме, що неможливість скоротити покарання у виді довічного позбавлення волі була системною проблемою, яка вимагала проведення реформи системи перегляду покарання у виді довічного позбавлення волі) і зазначила, що закон не наділив її повноваженнями переглядати покарання у виді довічного позбавлення волі (докладніше див. рішення у справі «Купінський проти України» (*Kupinsky v. Ukraine*), заява № 5084/18, пункти 32 і 40, від 10 листопада 2022 року).

II. ЗАКОНОДАВСТВО ТА ПРАКТИКА ПІСЛЯ ВНЕСЕННЯ ЗМІН 18 ЖОВТНЯ 2022 РОКУ

А. Кримінальний кодекс України 2001 року

12. Згідно із Законом України № 2690-IX від 18 жовтня 2022 року (далі – Закон «Про внесення змін») відповідні частини статей 81 і 82 Кодексу були доповнені такими положеннями:

Стаття 81

Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання

«...

3. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання може бути застосоване після ... відбуття засудженням:

...

3) не менше трьох чвертей строку покарання, призначеного судом за умисний особливо тяжкий злочин, у разі заміни покарання у виді довічного позбавлення волі на покарання у виді позбавлення волі на певний строк ...»

Стаття 82

Заміна покарання або його невідбутої частини більш м'яким

«1. Невідбута частина [покарання] у виді ... покарання у виді довічного позбавлення волі можуть бути замінені судом більш м'яким покаранням, строк якого обчислюється з дня заміни ...

...

5. Покарання у виді довічного позбавлення волі може бути замінено на покарання у виді позбавлення волі строком від п'ятнадцяти до двадцяти років, якщо засуджений відбув не менше п'ятнадцяти років призначеного судом покарання ...»

13. Цими змінами від 18 жовтня 2022 року, які набрали чинності 06 листопада 2022 року, була запроваджена система, яка передбачала скорочення строку довічного позбавлення волі. Система надає можливість особі, яка відбуває покарання у виді довічного позбавлення волі, після відбуття не менше 15 років первинного покарання у виді довічного позбавлення волі, подати клопотання про заміну цього покарання на покарання у виді позбавлення волі на певний строк від п'ятнадцяти до двадцяти років, яке обчислюватиметься з моменту заміни. Покарання у виді позбавлення волі на певний строк може бути додатково скорочено за сумлінну поведінку. Беручи до уваги можливість такого скорочення згідно з новим наведеним законодавством, мінімальний період часу, який повинна відбути особа, засуджена до довічного позбавлення волі, становить загалом 26 років і 3 місяці (п'ятнадцять років початкового покарання у виді довічного позбавлення волі та п'ятнадцять років

позбавлення волі на певний строк за вирахуванням скорочення за сумлінну поведінку).

В. Кримінальний процесуальний кодекс 2012 року

14. Згідно із Законом «Про внесення змін» (див. пункт 12) частину другу статті 31 Кримінального процесуального кодексу України було доповнено абзацом третім, на підставі якого клопотання про вирішення питання щодо заміни покарання у виді довічного позбавлення волі на покарання у виді позбавлення волі на певний строк має розглядатися колегіально судом у складі трьох суддів. Аналогічне положення, яке встановлює порядок вирішення судом питань, пов'язаних із виконанням вироку, додано у статтю 539 Кодексу. Остання стаття також передбачає право засудженого та його захисника брати участь у такому судовому засіданні.

С. Кримінально-виконавчий кодекс України 2003 року

15. Закон «Про внесення змін» доповнив Кодекс конкретизацією порядку, якого слід дотримуватися під час подання клопотання про заміну покарання у виді довічного позбавлення волі на покарання у виді позбавлення волі на певний строк.

Стаття 154

Порядок дострокового звільнення від відбування покарання

«...

3. Стосовно засудженого, щодо якого відповідно до статей 81, 82 Кримінального кодексу України може бути застосовано умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, заміну покарання у виді довічного позбавлення волі на покарання у виді позбавлення волі на певний строк ... орган або установа виконання покарань у місячний термін надсилає клопотання до суду ... Адміністрація органу або установи виконання покарань після відбуття засудженим установленого Кримінальним кодексом України строку покарання зобов'язана в місячний термін розглянути питання щодо можливості представлення [його] до ... заміни [його] покарання у виді довічного позбавлення волі на покарання у виді позбавлення волі на певний строк ...

...

7. У разі відмови суду [засудженому] щодо ... заміни покарання або невідбутої частини покарання більш м'яким повторне подання в цьому питанні стосовно осіб, засуджених до довічного позбавлення волі ... може бути внесено не раніше ніж через один рік з дня винесення [такої] постанови про відмову ...

...

12. Разом із поданням щодо можливості представлення засудженого до довічного позбавлення волі до заміни невідбутої частини покарання більш м'яким адміністрація [виправної колонії] подає до суду висновок щодо ступеня виправлення засудженого до довічного позбавлення волі.

РІШЕННЯ У СПРАВІ «МЕДВІДЬ ПРОТИ УКРАЇНИ»

Визначення ступеня виправлення засудженого до довічного позбавлення волі та складення висновку здійснюються за участю уповноваженого органу з питань пробації.

Порядок та методика [«механізму дострокового звільнення»] визначення ступеня виправлення засудженого до довічного позбавлення волі встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері виконання кримінальних покарань.

Основною метою подання висновку щодо ступеня виправлення засудженого до довічного позбавлення волі є забезпечення суду інформацією, що є необхідною для визначення можливості заміни покарання у виді довічного позбавлення волі на більш м'яке та визначення ... строку позбавлення волі засудженому, стосовно якого вирішується зазначене питання.

13. Особа, засуджена до довічного позбавлення волі, додатково до подання щодо можливості представлення її до заміни покарання на більш м'яке у виді позбавлення волі на певний строк повинна подати індивідуальний план виправлення та ресоціалізації. Такий план має [i] містити заходи, здійснення яких у період відбування більш м'якого покарання у виді позбавлення волі на певний строк дасть змогу засудженій особі усунути фактори, що можуть негативно впливати на [ii] утримання від вчинення повторного кримінального правопорушення, та [ii] факти, що свідчать про перспективи виправлення та ресоціалізації засудженої особи після звільнення.

Форма індивідуального плану виправлення та ресоціалізації визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері виконання кримінальних покарань.

Засуджена особа, якій покарання у виді позбавлення волі на певний строк призначено в порядку заміни більш м'яким покаранням (та в якій настало право на застосування умовно-дострокового звільнення), додатково повинна подати до суду звіт про виконання індивідуального плану виправлення та ресоціалізації під час відбування більш м'якого покарання, у тому числі аналіз причин успішності або неуспішності виконання заходів, передбачених зазначеним планом.»

16. Згідно з цим же Законом статтю 140 Кодексу було доповнено положенням, що засуджені, які відбувають покарання у виді довічного позбавлення волі (далі – засуджені до довічного позбавлення волі), яким покарання замінено на покарання у виді позбавлення волі на певний строк, розміщуються у звичайних жилих приміщеннях виправних колоній максимального рівня безпеки (на відміну від приміщень камерного типу).

17. До статті 151 Кодексу було внесено зміни, згідно з якими засуджені до довічного позбавлення волі можуть подавати клопотання про помилування Президентом України після відбуття п'ятнадцяти років призначеного покарання, а не через двадцять років, як було передбачено раніше.

Д. Наказ № 294/5 Міністерства юстиції України від 19 січня 2023 року «Про визначення ступеня виправлення засудженого»

18. Наказом, який набрав чинності 02 лютого 2023 року, було затверджено порядок і методику визначення ступеня виправлення засудженого та складання індивідуального плану виправлення та ресоціалізації засудженого.

19. Порядок поширюється як на умовно-дострокове звільнення засудженого, так і на заміну покарання більш м'яким. Згідно з методикою, коли засуджений подає клопотання або має право на умовно-дострокове звільнення чи пом'якшення покарання, ступінь його виправлення оцінюється (і нараховуються бали) відповідно до його ставлення до: скоєного засудженим злочину, суспільного життя, режиму відбування покарання, праці, особистого (сімейного) життя, вживання наркотичних речовин/алкоголю та планування ним життя у майбутньому. Загальна оцінка засудженого також включає оцінювання ризику вчинення ним повторного кримінального правопорушення, стану реалізації індивідуальної програми соціально-виховної роботи, характеристики під час відбування покарання і психологічної характеристики. Висновки такого оцінювання відображаються в кількості балів, отриманих засудженим; засуджені, які набрали шістдесят один і більше балів, вважаються такими, що «стали на шлях виправлення (довели своє виправлення)» за статтями 81 і 82 Кримінального кодексу України і можуть бути представлені до зміни призначеного їм покарання та подання про це направляється до суду.

Е. Наказ № 957/21269 Міністерства юстиції України від 14 червня 2012 року «Про затвердження Інструкції про роботу відділів (груп, секторів, старших інспекторів) контролю за виконанням судових рішень установ виконання покарань та слідчих ізоляторів»

20. Наказом № 631/5 Міністерства юстиції України, який був прийнятий 17 лютого 2023 року та набрав чинності 03 березня 2023 року, до Інструкції було внесено зміни, які включають деталі роботи, яку мають проводити відділи із засудженими до довічного позбавлення волі згідно зі змінами, внесеними до Кримінально-виконавчого кодексу України (див. пункт 15).

Ф. Ухвала від 17 січня 2024 року постановлена Конституційним Судом України щодо конституційності пункту 3 частини третьої статті 81 Кримінального кодексу України

21. Конституційний Суд розглянув конституційну скаргу, подану паном Л., який стверджував, що нещодавно запроваджена система, згідно з якою покарання у виді довічного позбавлення волі могло бути замінене на покарання у виді позбавлення волі на певний строк (див. пункт 12), суперечила Конституції України, практиці Суду та згаданому рішенням Конституційного Суду України від 16 вересня 2021 року (див. пункт 10). Суд закрит конституційне провадження за скаргою у зв'язку з її неприйнятністю на тій підставі, що скажник просто не погоджувався зі способом, у який законодавець врегулював порядок умовно-дострокового звільнення засуджених до довічного позбавлення волі.

Г. Рішення, ухвалені судами загальної юрисдикції щодо заміни покарання у виді довічного позбавлення волі більш м'яким

22. Згідно з інформацією, наданою Уповноваженому у справах Європейського суду з прав людини Департаментом з питань виконання кримінальних покарань Міністерства юстиції України, у період з 19 січня до 01 серпня 2023 року вісімнадцятьом засудженим до довічного позбавлення волі було замінено покарання у виді довічного позбавлення волі на покарання у виді позбавлення волі на певний строк.

III. МІЖНАРОДНІ ДОКУМЕНТИ

23. Відповідні тексти Ради Європи та інші міжнародно-правові документи щодо призначення та перегляду покарань у виді довічного позбавлення волі, а також важливості, яку слід надавати реабілітації, викладені в рішеннях у справах «Кафкаріс проти Кіпру» [ВП] (*Kafkaris v. Cyprus*) [GC], заява № 21906/04, пункти 68 – 76, ЄСПЛ 2008); «Вінтер та інші проти Сполученого Королівства» [ВП] (*Vinter and Others v. the United Kingdom*) [GC], заява № 66069/09 та 2 інших, пункти 60 – 67, ЄСПЛ 2013 (витяги)); та «Мюррей проти Нідерландів» [ВП] (*Murray v. the Netherlands*) [GC], заява № 10511/10, пункти 70 – 76, від 26 квітня 2016 року).

24. Узагальнення з 25-ї Загальної доповіді КЗК «Ситуація із засудженими до довічного позбавлення волі» (CPT/Inf(2016)10-частина) та відповідні витяги з неї наведені в рішенні Суду у справі «Матіошайтіс та інші проти Литви» (*Matiošaitis and Others v. Lithuania*),

заява № 22662/13 та 7 інших, пункти 114 і 115, від 23 травня 2017 року).

25. У відповідному уривку з Доповіді КЗК Уряду України за результатами візиту до України з 08 до 21 грудня 2017 року (СРТ/Inf (2018) 41) зазначено (оригінальне виділення тексту, примітки опущені):

«5. Засуджені до довічного позбавлення волі

78. Щодо режиму для засуджених до довічного позбавлення волі, то ситуація залишилася практично незмінною, оскільки, незважаючи на постійні рекомендації КЗК, зміни до відповідного законодавства внесено не було. Засуджених до довічного позбавлення волі продовжують тримати окремо від інших засуджених і до 23 годин на добу вони проводять у своїх камерах, (зазвичай) розрахованих на двох або трьох осіб, практично без організованої діяльності та спілкування (за винятком періодичної роботи та обмеженого доступу до спортзали, настільного тенісу та мережі Інтернет – до години щодня – у Львові та Івано-Франківську). Особливо складною ситуація була для тих засуджених, які трималися у камерах самі (за власним клопотанням або з міркувань безпеки, оскільки вважалися такими, що становили загрозу для інших засуджених), та режим яких *de facto* упродовж багатьох років становив одиночне ув'язнення.

79. КЗК продовжує вважати, що режим для засуджених до довічного позбавлення волі в Україні має бути ґрунтовно переглянутий з метою включення структурованої програми конструктивної та бажаної діяльності поза межами камери; соціальні працівники та психологи повинні активно працювати із засудженими до довічного позбавлення волі, щоб заохочувати їх брати участь у цій програмі та намагатися безпечно залучити їх до спілкування з іншими засудженими упродовж принаймні частини кожного дня. Немає жодного виправдання систематичному відокремленню засуджених до довічного позбавлення волі від інших засуджених.

Отже, КЗК знову закликає органи влади України вдосконалити режим для засуджених до довічного позбавлення волі, зокрема шляхом забезпечення більшою кількістю спільної активності (у тому числі доступом до роботи та освіти). У Київському СІЗО засудженим до довічного позбавлення волі має бути забезпечений доступ до мережі Інтернет.

Комітет також повторно закликає органи влади України якомога швидше інтегрувати засуджених до довічного позбавлення волі до загального контингенту установ одразу після їхнього засудження (беручи до уваги Європейські пенітенціарні правила та Рекомендацію Комітету міністрів Rec (2003) 23 про здійснення виконання покарання у виді довічного позбавлення волі та інших тривалих строків ув'язнення адміністраціями установ виконання покарань).

80. Крім того, в усіх установах, в яких тримаються засуджені до довічного позбавлення волі (крім Івано-Франківського СІЗО), у секторах для засуджених до довічного позбавлення волі охоронці продовжували використовувати службових собак без намордників під час супроводу засуджених поза камерами, у тому числі під час прогулянок. КЗК знову закликає органи влади України негайно припинити цю небезпечну та залякуючу практику.

РІШЕННЯ У СПРАВІ «МЕДВІДЬ ПРОТИ УКРАЇНИ»

81. Крім того, Комітет повинен нагадати основний принцип, що для зменшення шкідливого впливу ув'язнення та сприяння реінтеграції засуджених за умов, які мають гарантувати безпеку зовнішній спільноті, законодавство має пропонувати реалістичну перспективу умовного звільнення всім засудженим, у тому числі засудженим до довічного позбавлення волі. Наразі це досі не так.

КЗК знову закликає органи влади України внести зміни до законодавства з метою забезпечення доступу до умовного (дострокового) звільнення для всіх засуджених до довічного позбавлення волі після аналізу загрози, яку вони становлять для суспільства, на підставі індивідуальної оцінки ризику. У зв'язку з цим також слід згадати 25-ту Загальну Доповідь КЗК.»

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 3 КОНВЕНЦІЇ

26. Заявник скаржився, що всупереч статті 3 Конвенції його покарання у виді довічного позбавлення волі не можна було скоротити, і стверджував, що новий механізм умовно-дострокового звільнення осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, не виправив ситуацію. Стаття 3 Конвенції передбачає:

«Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.»

A. Прийнятність

27. Уряд стверджував, що новий механізм умовно-дострокового звільнення був доступним і ефективним, а тому заява мала бути відхилена як явно необґрунтована. З тієї ж причини вона могла бути відхилена на підставі невідповідності критерію *ratione personae* у зв'язку з втратою заявником статусу потерпілого. Насамкінець Уряд доводив, що заявник міг (i) оскаржити до національних судів висновок, складений 01 грудня 2022 року згаданою комісією з розгляду питання, чи заслуговував він заміни його покарання більш м'яким, або (ii) звернутися безпосередньо до цих судів щодо пом'якшення його покарання, але не зробив цього; таким чином, він не вичерпав доступні національні засоби юридичного захисту.

28. Заявник заперечив проти кожного з цих тверджень.

29. Суд зазначає, що заперечення Уряду та аргументи, надані у відповідь заявником, тісно пов'язані із суттю заяви. Тому він долучає їх до розгляду по суті та розглядатиме їх під час розгляду справи по суті.

30. Суд зазначає, що заява не є ані явно необґрунтованою, ані неприйнятною з будь-яких інших підстав, перелічених у статті 35 Конвенції. Отже, вона має бути визнана прийнятною.

В. Суть

1. Аргументи сторін

(а) Заявник

31. Заявник стверджував, що до внесення змін 18 жовтня 2022 року (які набрали чинності 09 листопада 2022 року) його ситуація не відрізнялася від ситуації, розглянутої Судом в згаданому рішенні у справі «Петухов проти України (№ 2)» (*Petukhov v. Ukraine (no. 2)*), в якому було встановлено, що в Україні не існувало практичної та ефективної можливості дострокового звільнення засуджених до довічного позбавлення волі (там само, пункти 169 – 187). На думку заявника, те саме має стосуватися періоду з 09 листопада 2022 року до 03 березня 2023 року, коли нещодавно прийнятий механізм умовно-дострокового звільнення ще не працював.

32. Заявник також стверджував, що навіть після повного впровадження механізму умовно-дострокового звільнення він не відповідав вимогам практики Суду з цього питання. Заявник доводив, що відповідна практика передбачала, що засуджений до довічного позбавлення волі мусив мати реальну можливість бути звільненим після відбуття не більше двадцяти п'яти років покарання. Згідно із запровадженим в Україні механізмом умовно-дострокового звільнення мінімальний строк перебування під вартою становить двадцять шість років і три місяці (що відповідає п'ятнадцяти рокам початкового покарання та одинадцяти рокам і трьом місяцям, що становлять три чверті подальшого покарання на строк п'ятнадцять років позбавлення волі, яке могло бути призначене в результаті заміни покарання на більш м'яке).

33. Заявник стверджував, що механізм умовно-дострокового звільнення був дискримінаційним, оскільки він не враховував ситуацію тих засуджених до довічного позбавлення волі, які вже відбули понад п'ятнадцять років свого відповідного покарання на момент початку функціонування нової системи. Таким чином, насправді мінімальне покарання, яке мали відбути багато засуджених до довічного позбавлення волі було б значно довшим, ніж двадцять шість років і три місяці, оскільки більшість засуджених до довічного позбавлення волі уже відбули понад п'ятнадцять років свого початкового строку покарання. Сам заявник на момент подання своїх зауважень відбув двадцять один рік, вісім місяців і чотири дні свого покарання у виді довічного позбавлення волі; якщо йому призначили б мінімальне подальше покарання у виді одинадцяти років і трьох місяців, загальний строк позбавлення волі становив би тридцять три роки. Однак згідно з національним законодавством суди могли встановити довший строк у двадцять років після пом'якшення його

початкового вироку. Враховуючи тривалість життя засуджених у зв'язку з неналежними умовами, суворим режимом і браком медичної допомоги, перспективи звільнення для них були відсутні як такі. Заявник також стверджував, що національні та міжнародні експерти порушували питання про недоліки нового механізму умовно-дострокового звільнення, а також про невідповідність запровадженого законодавцем механізму умовно-дострокового звільнення рішення Конституційного Суду України від 16 вересня 2021 року щодо можливості негайного звільнення засудженого до довічного позбавлення волі без попередньої заміни його покарання у виді довічного позбавлення волі на покарання у виді позбавлення волі на певний строк (див. пункт 10).

34. Заявник також стверджував, що новій системі бракувало передбачуваності та вона мала дискреційний характер. Методика, застосовна для оцінки ступеня виправлення засудженого, була заплутаною та оперувала різними термінами – «став на шлях виправлення» та «довів своє виправлення» для осіб, які набрали понад 61 бал (див. пункт 19); крім того, було незрозуміло, чому одних засуджених, які набрали 61 бал або більше, просто звільняли, а іншим лише пом'якшували вирок. Він також вказав на статистичні дані, згідно з якими з 1 204 засуджених до довічного позбавлення волі лише шістдесят два набрали понад 61 бал і лише вісьмом вдалося отримати позитивне рішення суду про заміну їхнього покарання на покарання у виді позбавлення волі на певний строк. На думку заявника, ці цифри ілюстрували відсутність чіткості та передбачуваності у зв'язку з цим питанням.

35. Заявник також стверджував, що двоетапний механізм умовно-дострокового звільнення – який передбачав дуже великі інтервали між двома етапами – мав негативний вплив на засуджених, які його використовували. Заявник вказав на тривалий часовий проміжок – тобто засуджені мали право на звільнення лише через п'ятнадцять або двадцять років після того, як суд взяв до уваги досягнутий у виправленні прогрес: це призвело до ситуації, коли навіть якщо судді встановили, що відповідний засуджений мав позитивну динаміку, він усе одно отримував дуже віддалену та гіпотетичну перспективу звільнення. Заявник доводив, що замість того, щоб скористатися цим сприятливим моментом для розробки стратегії реінтеграції засудженого в суспільство, система відкладала рішення до певної визначеної дати, без плану на проміжний період. Отже, замість того, щоб створити відчутну надію на звільнення, таке первинне рішення просто повернуло засудженого назад до відбування покарання на такий строк, і будь-які плани щодо звільнення ставали абсолютно нереалістичними.

36. Заявник вважав, що процес оцінювання, проведений адміністрацією установи виконання покарань, був абсолютно свавільним, оскільки від них не вимагалось обґрунтовувати свою оцінку, а відповідна особа не брала участі та не мала можливості прокоментувати це.

37. Заявник також зазначив, що умови тримання під вартою в установах виконання покарань не сприяли можливості реабілітації, а адміністрація установ не забезпечувала умови, які могли б допомогти засудженим продемонструвати сумлінну поведінку та позитивне ставлення до праці, які були критеріями, що враховувалися під час оцінки виправлення засуджених.

38. Він зазначив, що хоча засуджений міг клопотати про помилування Президентом України після відбуття п'ятнадцяти років покарання у виді довічного позбавлення волі відповідно до Закону зі внесеними до нього змінами (див. пункт 16), порядок звернення до Президента України про помилування залишався таким же, як і раніше, а висновки Суду в згаданому рішенні у справі «Петухов проти України (№ 2)» (*Petukhov v. Ukraine (no. 2)*) щодо його неефективності однаково стосуються і цієї справи.

39. Заявник вважав, що все ще міг вважатися потерпілим від порушення його прав (як це гарантовано статтею 3 Конвенції), оскільки нова система не відповідала вимогам згаданої статті.

40. Насамкінець заявник стверджував, що Уряд обвинуватив його в тому, що він не повідомив Суд про висновок, складений 01 грудня 2022 року згаданою комісією (див. пункт 8). Однак він зазначив, що цей висновок був затверджений лише у січні 2023 року; він припустив, що текст оцінювання був складений заднім числом. Він також заперечив, що отримав висновок у грудні 2022 року, і доводив, що вперше прочитав його в середині серпня 2023 року. Він вбачав у діях Уряду порушення статті 34 Конвенції, оскільки, на його думку, Уряд намагався позбавити його права на розгляд його справи Судом. Нездатність органів державної влади своєчасно ознайомити його зі змістом зазначеного висновку комісії, фальсифікація документів Урядом і неефективність нового механізму умовно-дострокового звільнення також стали підставами, щоб заявник не звернувся до національних судів з метою пом'якшення його покарання.

(b) Уряд

41. Уряд стверджував, що нова система, згідно з якою покарання у виді довічного позбавлення волі могло бути замінене на покарання у виді позбавлення волі на певний строк (з додатковою можливістю дострокового звільнення), відповідала вимогам, встановленим практикою Суду; крім того, Уряд доводив, що мінімальна загальна тривалість у двадцять шість років і три місяці могла вважатися

прийнятною. Він посилався, зокрема, на рішення Суду у справі «Бодейн проти Франції» (*Bodein v. France*), заява № 40014/10, пункти 53 – 62, від 13 листопада 2014 року), в якому можливість перегляду покарання у виді довічного позбавлення волі заявника через двадцять шість років після його засудження була визнана прийнятною. Уряд підкреслив, що законодавство України чітко встановлювало порядок, якого слід було дотримуватися для заміни покарання з відносно низьким порогом відбування покарання, після якого засуджений міг подати клопотання про заміну покарання у виді довічного позбавлення волі на покарання у виді позбавлення на певний строк.

42. Уряд також зазначив, що можливість клопотати про помилування Президентом України не була скасована внесеними змінами до законодавства від 18 жовтня 2022 року. Навпаки, відповідні законодавчі положення були розширені для забезпечення альтернативного способу досягнення такого пом'якшення; це мало позитивний вплив на національне законодавство.

43. Стосовно тверджень заявника, що новий порядок був неефективним, Уряд доводив, що заявник не повідомив Суд про його оцінювання комісією установи виконання покарань в грудні 2022 року (див. пункт 8). Він стверджував, що повноцінне запровадження нового порядку зайняло певний час, оскільки необхідно було внести відповідні зміни до підзаконних актів, але ще до цього комісія провела оцінювання заявника та дійшла висновку, що він не набрав достатньої кількості балів для отримання права на подання до суду клопотання про заміну його покарання менш суворим. Уряд посилався на той факт, що декілька осіб ефективно скористалися новим механізмом умовно-дострокового звільнення і строки їхніх покарань у виді довічного позбавлення волі були замінені на покарання у виді позбавлення волі на певний строк. Згідно з твердженнями Уряду відсутність позитивного результату не обов'язково означала порушення Конвенції; заявник міг звернутися із заявою до національного суду щодо оцінки матеріалів, зібраних і наданих комісією, або звернутися безпосередньо до такого суду з клопотанням про пом'якшення його покарання у виді довічного позбавлення волі. Однак він не скористався цією можливістю.

44. Уряд також стверджував, що, хоча Закон «Про внесення змін» від 18 жовтня 2022 року набрав чинності 06 листопада 2022 року, механізм умовно-дострокового звільнення повноцінно запрацював лише 19 січня 2023 року, коли було прийнято наказ Міністерства юстиції України (див. пункт 19). З цієї дати заявник більше не міг скаржитися, що його покарання у виді довічного позбавлення волі не могло бути переглянуте.

45. Таким чином, Уряд дійшов висновку, що жодне з гарантованих Конвенцією прав заявника порушено не було.

2. Визнання Судом

- (а) **Відповідні принципи щодо довічного позбавлення волі й реабілітації та перспективи звільнення для засуджених до довічного позбавлення волі**

46. У практиці Суду точно встановлено, що обрання покарання у виді довічного позбавлення волі дорослому правопорушнику саме собою не є забороненим або несумісним зі статтею 3 Конвенції або будь-якою іншою статтею Конвенції, за умови, що воно не є явно непропорційним. Проте обрання дорослій особі покарання у виді довічного позбавлення волі, яке не може бути скорочене, може порушувати питання за статтею 3 Конвенції. Довічне позбавлення волі не стає таким, яке не може бути скороченим, лише через той факт, що на практиці воно може бути відбуте повністю. Жодних питань не виникає за статтею 3 Конвенції, якщо покарання у виді довічного позбавлення волі *de jure* і *de facto* може бути скорочене. Довічне позбавлення волі може залишатися сумісним зі статтею 3 Конвенції, лише якщо існує як перспектива звільнення, так і можливість перегляду – обидві з них повинні існувати з дати ухвалення вироку (див. рішення у справі «Мюррей проти Нідерландів» [ВП] (*Murray v. the Netherlands*) [GC], заява № 10511/10, пункт 99, від 26 квітня 2016 року з подальшими посиланнями).

47. Засуджений не може триматися під вартою, якщо відсутні законні пенологічні підстави для позбавлення волі, які включають покарання, стримування, захист суспільства і реабілітацію. Хоча багато з цих підстав будуть присутні під час обрання покарання у виді довічного позбавлення волі, баланс між цими підставами для тримання під вартою не обов'язково є статичним і може змінюватися в ході виконання покарання. Ці фактори чи зміни можна належним чином оцінити лише шляхом проведення перегляду обґрунтованості продовження тримання під вартою у відповідній точці відбування покарання. Таким чином, перегляд, необхідний для скорочення покарання у виді довічного позбавлення волі, має дозволити національним органам влади визначити, чи є під час відбуття покарання будь-які зміни в житті засудженого до довічного позбавлення волі та прогрес у його реабілітації настільки значними, що продовження тримання під вартою більше не є виправданим законними пенологічними підставами. Така оцінка повинна ґрунтуватися на правилах, які мають достатній ступінь чіткості та визначеності, а встановлені в національному законодавстві умови мають відображати умови, наведені в практиці Суду. Таким чином, оцінка повинна ґрунтуватися на об'єктивних, заздалегідь встановлених критеріях. Право засудженого на перегляд передбачає безпосередню оцінку відповідної інформації, а перегляд також має супроводжуватися достатніми процесуальними гарантіями. Засуджений необхідною

мірою повинен знати, що він має зробити для того, щоб його кандидатуру було розглянуто для звільнення та за яких умов це може вимагати надання обґрунтування, ці умови повинні захищатися доступом до судового перегляду. Насамкінець під час оцінки питання, чи може бути *de facto* скорочене покарання у виді довічного позбавлення волі, може бути доцільним врахування статистичної інформації про попереднє застосування відповідного механізму перегляду (там само, пункт 100 з подальшими посиланнями).

48. Крім того, необхідний для скорочення покарання у виді довічного позбавлення волі перегляд має дозволяти органам державної влади оцінити будь-які зміни в житті засудженого та будь-який прогрес в його реабілітації. Було б несумісним із людською гідністю – що становить саму суть конвенційної системи – насильно позбавляти особу її свободи, не прагнучи до її реабілітації та не даючи їй шанс відновити цю свободу в майбутньому. Попри той факт, що Конвенція як така не гарантує права на реабілітацію, практика Суду припускає, що засудженим особам, у тому числі засудженим до довічного позбавлення волі, має бути дозволено реабілітуватися. Засуджений до довічного позбавлення волі повинен мати реалістичну можливість, наскільки це можливо в межах обмежених умов установи виконання покарань, досягти такого прогресу в реабілітації, щоб це дало йому надію одного дня отримати право на дострокове або умовно-дострокове звільнення. Цього можна досягти, наприклад, шляхом створення та періодичного перегляду індивідуальної програми, яка заохочуватиме засудженого до саморозвитку, щоб він мав можливість вести відповідальне життя не вчиняючи правопорушень (там само, пункти 100 – 103 з подальшими посиланнями).

49. Хоча держави не несуть відповідальності за досягнення реабілітації засудженими до довічного позбавлення волі, вони все ж мають обов'язок забезпечити таким засудженим можливість реабілітуватися. В іншому випадку засуджений до довічного позбавлення волі може бути позбавлений можливості реабілітуватися, внаслідок чого необхідний для зменшення строку довічного позбавлення волі перегляд, під час якого оцінюється прогрес у реабілітації, не буде здатний призвести до пом'якшення, зменшення або звільнення від відбування покарання у виді довічного позбавлення волі або до умовно-дострокового звільнення засудженого. У зв'язку з цим Суд повторює усталений у його практиці принцип, що Конвенція покликана гарантувати права, які не є теоретичними чи ілюзорними, а практичними та ефективними. Зобов'язання забезпечити можливість реабілітації має розглядатися як зобов'язання вжиття заходів, а не досягнення результатів (там само, пункт 104 з подальшими посиланнями).

50. Суд вже встановлював, що вибір державою системи кримінального правосуддя, включно із заходами щодо перегляду вироку та звільнення, в принципі перебувають поза межами здійснюваного Судом нагляду (див. рішення у справі «Харакчієв та Толумов проти Болгарії» (*Harakchiev and Tolumov v. Bulgaria*), заяви № 15018/11 і № 61199/12, пункт 250, ЄСПЛ 2014 (витяги)).

(b) Застосування зазначених принципів у цій справі

51. Суд вважає, що спочатку він повинен відповісти на запитання, чи зробила згадана законодавча реформа покарання у виді довічного позбавлення волі в Україні *de jure* і *de facto* скоротним відповідно до вимог статті 3 Конвенції (див. пункти 46 – 49).

52. Суд зазначає, що змінами, внесеними до кримінального законодавства, був запроваджений механізм, згідно з яким після відбуття п'ятнадцяти років початкового строку покарання особи, засуджені до довічного позбавлення волі, могли очікувати на заміну вироку на покарання у виді позбавлення волі на певний строк з подальшим його скороченням. Вимоги, яким повинні відповідати засуджені, щоб мати право на таке пом'якшення, а також порядок оцінки їхнього виправлення наведені у Кримінально-виконавчому кодексі України (див. пункт 15) і детальніше в підзаконних актах, прийнятих Міністерством юстиції (див. пункти 18 – 20).

53. З огляду на той факт, що держави в принципі вільні у виборі власних систем кримінального правосуддя, і хоча запроваджений механізм умовно-дострокового звільнення не передбачає можливості безпосереднього звільнення від покарання у виді довічного позбавлення волі, окрім пом'якшення його у судовому порядку, такий підхід до можливості скорочення довічного позбавлення волі вже розглядався Судом раніше та був визнаний задовільним (див. ухвалу щодо прийнятності у справі «Дарданскіс та інші проти Литви» (*Dardanskis and Others v. Lithuania*), заява № 74452/13 та 15 інших заяв, пункт 26, від 18 червня 2019 року).

54. З відповідного законодавства випливає, що засуджений до довічного позбавлення волі може розраховувати на заміну покарання у виді довічного позбавлення волі додатковими п'ятнадцятьма-двадцятьма роками позбавлення волі вже після того, як такий засуджений відбуде п'ятнадцять років початкового строку покарання (до того ж воно має обраховуватися з моменту початку позбавлення волі під час досудового розслідування щодо засудженого, а не з дати обрання йому покарання у виді довічного позбавлення волі як в згаданому рішенні у справі «Бодейн проти Франції» (*Bodein v. France*), пункт 61). Це вже дає засудженим надію, що у випадку дотримання ним сумлінної поведінки й демонстрації ознак ресоціалізації, його початкове покарання у виді довічного позбавлення волі буде на

практиці замінено покаранням у виді позбавлення волі на строк тридцять років. До того ж, якщо засуджений залишатиметься на шляху виправлення, він може розраховувати на звільнення після відбуття ним двадцяти шести років і трьох місяців свого початкового покарання (див. для порівняння зазначені там само положення). На думку Суду, така система забезпечує засудженому до довічного позбавлення волі достатньо визначений порядок, який передбачає чіткі часові межі та вказує на спробу досягнення належного балансу між інтересами відповідної особи та суспільства, до якого вона прагне повернутися.

55. Стосовно твердження заявника, що може виникнути плутанина у зв'язку з тим фактом, що оцінка доцільності застосування до нього положень про зменшення строку його покарання здійснюється відповідно до тих же критеріїв, які використовуються для оцінки доцільності умовно-дострокового звільнення (див. пункт 34), Суд зазначає, що ця система дозволяє однаково підходити до оцінки реабілітації та виправлення засуджених. Під час розгляду у поєднанні відповідних положень Кримінального кодексу України та Кримінально-виконавчого кодексу України (див. пункти 12 і 15) стає очевидним, що кожне оцінювання проводиться для визначення, чи готовий відповідний засуджений до пом'якшення покарання або дострокового звільнення – але не для обох заходів одночасно. Залежно від очікуваного результату можна стверджувати, що два види оцінки зосереджені на різних питаннях: – а саме, на (i) досягнутому засудженим прогресі у виправленні (що може призвести до пом'якшення його покарання) та (ii) ступені реабілітації засудженого (що може призвести до умовно-дострокового звільнення). Утворена в установі виконання покарань комісія не має кваліфікації (або, по суті, не може бути скликана на цьому етапі) для оцінки доцільності умовно-дострокового звільнення засудженого до довічного позбавлення волі: метою такої оцінки є саме визначення ступеня реабілітації, якого досяг засуджений до довічного позбавлення волі, для вирішення питання про заміну покарання у виді довічного позбавлення волі такого засудженого на покарання у виді позбавлення волі на певний строк – це *не* визначення того, чи заслужив такий засуджений право на негайне дострокове звільнення. Отже, не можна сказати, що оскаржувана методика є заплутаною, вводить в оману або є недостатньо чіткою.

56. Суд також зазначає, що положення частини дванадцятої статті 154 Кримінально-виконавчого кодексу України (див. пункт 15) передбачають, що остаточне рішення в усіх оцінках доцільності пом'якшення покарання засудженим до довічного позбавлення волі ухвалюється національними судами, які мають юрисдикцію розглядати під час судового засідання будь-які зроблені установами виконання покарань висновки й оцінювати всі матеріали, що містяться в особовій

справі засудженого. Такі рішення ухвалюються трьома суддями за участю відповідного засудженого та його захисника (див. пункт 14).

57. Насамкінець Суд зазначає, що держава не залишила поза увагою необхідність безперервної реабілітації засуджених до довічного позбавлення волі (у тому числі застосування до них посиленних заходів соціальної реабілітації) – навіть після того, як довічне позбавлення волі було замінено на покарання у виді позбавлення волі на певний строк, з метою можливого умовно-дострокового звільнення та можливої реінтеграції в суспільство (див. пункти 15, 18 і 19; див. також згадане рішення у справі «Харакчієв та Толумов проти Болгарії» (*Harakchiev and Tolumov v. Bulgaria*), пункт 245 *in fine*). Суд також вважає цей захід таким, що відповідає викладеним у статті 3 Конвенції вимогам. Він уже наголошував на обов'язку держав надати засудженим до довічного позбавлення волі можливості реабілітуватися (див. згадане рішення у справі «Мюррей проти Нідерландів» (*Murray v. the Netherlands*), пункт 104) і може лише ще раз підтвердити важливість надання засудженим до довічного позбавлення волі належних засобів і умов для такої реабілітації (див. пункт 25).

58. У контексті наведених міркувань і того факту, що деяким засудженим до довічного позбавлення волі вдалося домогтися заміни свого покарання у виді довічного позбавлення волі на покарання у виді позбавлення волі на певний строк (див. пункт 22), не можна сказати, що система є неефективною в теорії чи на практиці.

59. Стосовно дати, з якої механізм умовно-дострокового звільнення слід вважати повноцінно функціонуючим, сторони погодилися, що відповідне первинне законодавство (навіть після набрання ним чинності) виявилось недостатнім і слід було дочекатися прийняття підзаконних актів. Однак вони не погоджуються щодо дати, коли відповідні нормативно-правові акти зробили систему повністю функціонуючою. Згідно з твердженнями Уряду це була дата реєстрації Наказу № 294/5 Міністерства юстиції України – а саме, 19 січня 2023 року (див. пункти 18 і 44); а згідно з твердженнями заявника це було 03 березня 2023 року, коли відповідні інструкції для установ виконання покарань були оновлені та Наказ про внесення змін № 631/5 Міністерства юстиції України набрав чинності у зв'язку з цим (див. пункти 20 і 31). Суд, своєю чергою, не може прийняти запропоновану Урядом дату, оскільки Наказ від 19 січня 2023 року не був опублікований і не набрав чинності до цієї дати; він, радше, був опублікований і набрав чинності лише 02 лютого 2023 року (див. пункт 17). Крім того, враховуючи, що національні органи влади самі вважали, що необхідно внести зміни до інструкцій для персоналу установ виконання покарань щодо оцінки ступеня виправлення засуджених до довічного позбавлення волі, Суд вважає, що механізм

умовно-дострокового звільнення повноцінно почав функціонувати лише 03 березня 2023 року.

60. Суд вважає, що у період між остаточним обранням покарання заявнику у виді довічного позбавлення волі (02 жовтня 2003 року) і датою, коли новий механізм умовно-дострокового звільнення повноцінно почав функціонувати (03 березня 2023 року), заявник перебував у ситуації невизначеності, й існувала відсутність чітких і реалістичних перспектив дострокового звільнення – усупереч статті 3 Конвенції (див. згадане рішення у справі «Петухов проти України (№ 2)» (*Petukhov v. Ukraine (no. 2)*), пункти 169 – 187). У контексті цих висновків Суд не вбачає необхідності здійснювати оцінку інших скарг або тверджень, висунутих сторонами щодо подій і рішень, які мали місце до 03 березня 2023 року, включно з тими, які стосувалися питання прийнятності (див. пункти 27 і 28). Подібне стосується тверджень заявника, що він не міг скористатися (і не зміг би скористатися) мінімальним строком тривалості, запропонованим новою системою, оскільки він уже відбув понад п'ятнадцять років свого покарання, враховуючи той факт, що тримання його під вартою становило порушення статті 3 Конвенції, незалежно від його тривалості.

61. Крім того, Суд вважає, що після 03 березня 2023 року нещодавно запроваджений механізм умовно-дострокового звільнення надав заявнику реальну можливість перегляду його покарання у виді довічного позбавлення волі протягом зазначеного конкретно визначеного строку та за чітких умов. Отже, порушення статті 3 Конвенції після цієї дати не було.

II. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

62. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

A. Шкода

63. Заявник вимагав 7 000 євро в якості відшкодування моральної шкоди.

64. Уряд вважає цю вимогу необґрунтованою.

65. Суд зазначає, що в рішеннях у справах, у яких було встановлено подібне порушення статті 3 Конвенції щодо можливості скорочення покарання у виді довічного позбавлення волі, він вважав, що встановлення порушення саме собою становило достатню справедливу

сатисфакцію (див. згадане рішення у справі «Петухов проти України (№ 2)» (*Petukhov v. Ukraine (№ 2)*), пункт 201). Суд не вбачає підстав відходити від такої практики у цій справі та вважає, що встановлення порушення становить достатню справедливую сатисфакцію будь-якої завданої заявнику моральної шкоди.

В. Судові та інші витрати

66. Заявник також вимагав 3 975 євро в якості компенсації судових та інших витрат, понесених під час провадження у Суді.

67. Уряд вважає суму, яка вимагалася, надмірною та необґрунтованою.

68. Відповідно до практики Суду заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим. У цій справі Суд зазначає, що заявник отримав 850 євро для покриття його судових витрат у межах правової допомоги. Беручи до уваги наявні у нього документи та зазначені критерії, Суд вважає за розумне присудити суму в розмірі 3 125 євро, які охоплюють витрати, понесені під час провадження у Суді, та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику. Ця сума має бути сплачена безпосередньо на банківський рахунок захисника заявника, пана Тарахкала¹.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* заяву прийнятною;
2. *Постановляє*, що було порушено статтю 3 Конвенції щодо періоду тримання заявника під вартою з 02 жовтня 2003 року до 03 березня 2023 року;
3. *Постановляє*, що не було порушено статтю 3 Конвенції стосовно періоду після 03 березня 2023 року;
4. *Постановляє*, що встановлення порушення саме собою становить достатню справедливую сатисфакцію завданої заявнику моральної шкоди;
5. *Постановляє*, що:

¹ Виправлено 07 листопада 2024 року: було додано речення: «Ця сума має бути сплачена безпосередньо на банківський рахунок захисника заявника, пана Тарахкала».

РІШЕННЯ У СПРАВІ «МЕДВІДЬ ПРОТИ УКРАЇНИ»

- (a) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявнику таку суму, яка має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу: 3 125 (три тисячі сто двадцять п'ять) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику, в якості компенсації судових та інших витрат, які мають бути сплачені безпосередньо на банківський рахунок захисника заявника, пана Тарахкала²;
- (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

6. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 10 жовтня 2024 року відповідно до пунктів 2 і 3 Правила 77 Регламенту Суду.

Віктор Соловейчик
(Victor Soloveytschik)
Секретар

Маттіас Гуйомар
(Mattias Guyomar)
Голова

² Виправлено 07 листопада 2024 року: було додано фразу «, які мають бути сплачені безпосередньо на банківський рахунок захисника заявника, пана Тарахкала».